

Bifláz. Ezt a diáknyelvből közismert szavunkat az ÉrtSz. (1959.) elterjedtségére való tekintettel fölvette gyűjteményébe, azzal a jelzéssel, hogy diáknyelvi, familiáris, pejoratív megnevezése az 'értelmetlenül tanul; magol' fogalomnak. Hasonló értelmezését adta már Ballagi Mór (1867.): 'nagyon sokat tanul ész nélkül magolva'. Mind a két értelmezés kiemeli a tanulás „értelmetlenségét”, ami érzésem szerint nem minden „biflázásra” vonatkozik. A szó jelentésének súlya talán inkább a tanulás mértékére esik, például ilyen mondatban: „a nyelvtant biflázza”. Vagy éppen az ÉrtSz. által is idézett, Kosztolányiból vett mondatban: „Miért ne tanulhatnának meg [a gyermekek] . . . kétezzer elfeledett régi magyar szót, mikor szegények tizezrével biflazzák a . . . holtnyelvek szavait.”

Ennek az értelmezésnek jobban érvényt szerez az EtSz.: 'eifrig lernen, ochsen'. Az *ochsen* szinonima értelmezése Küpper szerint (Wb. d. dt. Umgangsspr. 1955.): 'sehr eifrig lernen, eigentlich hart arbeiten wie ein Ochse', párhuzamos képzés a régebbi *büffeln*-hez. Az *ochsen* először 1813-ból van följegyezve az egyetemi diáknyelvből. A *büffeln* (a németben intranszítív) igét így értelmezi Küpper: 'sich mühsam Wissen aneignen; geistlos auswendig lernen'. Itt a cselekvésnek mechanikus, „szellemtelen” jellege is kifejezést nyer. Küpper hozzáfűzi még, hogy a bivalyt (Büffel) régen nehéz munkára fogták (vö. a magyarban: „erős, mint a bivaly”) és innen kapta a *büffeln* a 'nehéz munkát végezni' jelentést. A szó már a XVI. században az egyetemi hallgatók és iskolások nyelvében átment a szellemi munka jellemzésére is.

A magyar *bifláz* szót az EtSz. a német *büffeln* szóból (Grimm) származtatja: 'angestrengt wie ein Büffel arbeiten, ochsen'. Az *ü > i* változás és az *fl* hangtorlódás nyilván a bajor—osztrák—soproni dialektusnak számlájára írandó (Mollay Károly szíves közlése). A *biffeln* hangsúlytalan *e*-je már a bajorban kiesett, és helyében az *l* sonans lett.

A *bifláz* szó etimológiáját szélesebb körre kiterjeszthetjük. A német *Büffel* a görög *βύβαλος*-ra vezethető vissza. (Kluge és Götze: Etym. Wb. 1934; Walde: Lat. etym. Wb. 1910, 98.) Ennek jelentése: 'gazella'; a *βους* 'marha' szóval való hangzási rokonsága miatt 600 körül a 'bivaly' jelentést vette föl. Soltész és Szinyei görög szótára (1875.) ezt a két jelentést közli: 'gazella', 'bivaly'. A latin *būbalus*, *būfalus* (olasz *būfalo*, Zingarelli) a franciában *buffle* lett. Innen a késői középfelnémetben: *büffel*. A németből a svédbe és dánba is átment (*buffel*). Megvan mint főnév finn összetételekben is: *puhveli* (Hagfors: Ranskalais—suomalainen sanakirja, 1936; Godenhjelm; saksalais—suomalainen Sanakirja, 1906.).

Kluge és Götze szótára idézi még a nehéz munkára Luther szavát: *büffelarbeit*. A *büffeln* az egyetemi hallgatók kedvenc szava lett (Kluge: Deutsche Studentensprache, 1895. 85) és az *ochsen* ige megszületését inspirálta. Szerepel a szó a lipcei dialektusban is, 'arbeiten, ochsen' jelentéssel (Albrecht: Die Leipziger Mundart 1881. 95).

Összefoglalva a következő mozzanatokra utalhatunk: 1. A *bifláz* jelentése mindenképpen pejoratív és familiáris, de nem kizárólag az „értelmetlenség” irányában. 2. A *bifláz* az osztrák dialektusból jött. 3. Végző elemzésben a görögből való. 4. A *büffeln* ma is élő szó a német familiáris nyelvben.

Zolnai Béla